

5. VEKTOROVÉ PROSTORY

Jan Paseka

Ústav matematiky a statistiky
Masarykova univerzita

14. října 2024

Obsah

- 1 Motivace
  - Geometrická interpretace vektorů
- 2 Tělesa a základní číselné obory $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$
- 3 Vektorové prostory
- 4 Matice nad vektorovým prostorem
- 5 Lineární zobrazení

Abstrakt

V této kapitole zavedeme dva pojmy, které budou hrát v následujícím výkladu klíčovou úlohu a dokážeme o nich několik jednoduchých tvrzení. Půjde o pojem **tělesa** a **vektorového prostoru**. Dále prozkoumáme pojem *lineárního zobrazení*.

Abstrakt

V této kapitole zavedeme dva pojmy, které budou hrát v následujícím výkladu klíčovou úlohu a dokážeme o nich několik jednoduchých tvrzení. Půjde o pojem **tělesa** a **vektorového prostoru**. Dále prozkoumáme pojem *lineárního zobrazení*.

Prvky tělesa budeme nazývat **skaláry** a prvky vektorového prostoru **vektory**.

Obsah

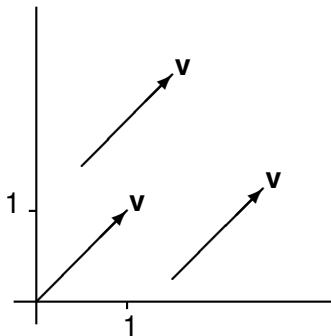
- 1 Motivace
  - Geometrická interpretace vektorů
- 2 Tělesa a základní číselné obory $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$
- 3 Vektorové prostory
- 4 Matice nad vektorovým prostorem
- 5 Lineární zobrazení

Geometrická interpretace vektorů

Vektory v rovině či v prostoru si představujeme jako orientované úsečky, tj. úsečky, jejichž jeden krajní bod považujeme za počáteční a druhý za koncový – ten je označený obvykle šipkou.

Geometrická interpretace vektorů

Vektory v rovině či v prostoru si představujeme jako orientované úsečky, tj. úsečky, jejichž jeden krajní bod považujeme za počáteční a druhý za koncový – ten je označený obvykle šipkou.

Přitom dvě stejně dlouhé, rovnoběžné a souhlasně orientované úsečky představují ten stejný vektor – říkáme, že jsou **umístění** téhož vektoru.

Geometrická interpretace vektorů

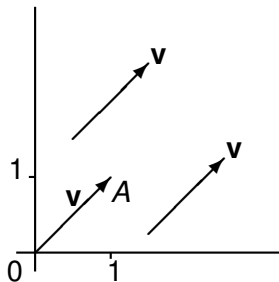
Zvolíme-li si nějaký pevný bod O , pak všechny vektory v rovině či v prostoru můžeme jednoznačně reprezentovat jako orientované úsečky $\overrightarrow{OA}$ s počátkem v O .

Geometrická interpretace vektorů

Zvolíme-li si nějaký pevný bod O , pak všechny vektory v rovině či v prostoru můžeme jednoznačně reprezentovat jako orientované úsečky $\overrightarrow{OA}$ s počátkem v O .

Jejich koncem může být libovolný bod A roviny či prostoru, bod O nevyjímaje – orientovaná úsečka $\overrightarrow{OO}$ totiž představuje tzv. nulový vektor.

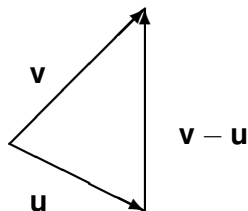
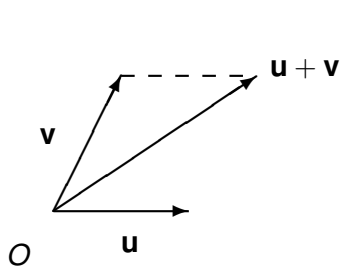
Geometrická interpretace vektorů

Vektory v rovině či v prostoru můžeme sčítat pomocí tzv. ***vektorového rovnoběžníku***.

Geometrická interpretace vektorů

Vektory v rovině či v prostoru můžeme sčítat pomocí tzv. **vektorového rovnoběžníku**.

Součet vektorů $\mathbf{u} = \overrightarrow{OA}$, $\mathbf{v} = \overrightarrow{OB}$ je potom znázorněn orientovanou uhlopříčkou $\mathbf{u} + \mathbf{v} = \overrightarrow{OC}$ rovnoběžníka, jehož dvě přilehlé strany tvoří úsečky OA , OB .

Geometrická interpretace vektorů

Vektory můžeme rovněž násobit libovolnými skaláry, tj. v našem případě reálnými čísly:

Geometrická interpretace vektorů

Vektory můžeme rovněž násobit libovolnými skaláry, tj. v našem případě reálnými čísly:

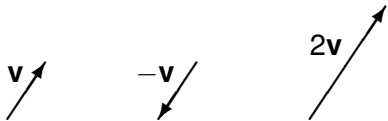
pokud $c \in \mathbb{R}$ a $\mathbf{v}$ je vektor, tak $c\mathbf{v}$ je vektor, tj. orientovaná úsečka s počátkem v O , jejíž délka je $|c|$ -násobkem délky úsečky $\mathbf{v}$, leží na té stejné přímce jako $\mathbf{v}$ a je orientovaná souhlasně s $\mathbf{v}$, pokud $c > 0$, resp. nesouhlasně s $\mathbf{v}$, pokud $c < 0$

Geometrická interpretace vektorů

Vektory můžeme rovněž násobit libovolnými skaláry, tj. v našem případě reálnými čísly:

pokud $c \in \mathbb{R}$ a $\mathbf{v}$ je vektor, tak $c\mathbf{v}$ je vektor, tj. orientovaná úsečka s počátkem v O , jejíž délka je $|c|$ -násobkem délky úsečky $\mathbf{v}$, leží na té stejné přímce jako $\mathbf{v}$ a je orientovaná souhlasně s $\mathbf{v}$, pokud $c > 0$, resp. nesouhlasně s $\mathbf{v}$, pokud $c < 0$

(je-li $c = 0$ nebo $\mathbf{v}$ je nulový vektor, tak, samozřejmě, i $c\mathbf{v}$ je nulový vektor, takže nezáleží na jeho směru ani orientaci).

Geometrická interpretace vektorů

Pokud si mimo počátek O zvolíme v rovině či prostoru ještě dvě resp. tři souřadné osy, tj. navzájem kolmé přímky procházející počátkem, a na každé z nich jeden bod ve stejné jednotkové vzdálenosti od počátku, dostaneme pravouhlý souřadnicový systém v rovině či v prostoru.

Geometrická interpretace vektorů

Pokud si mimo počátek O zvolíme v rovině či prostoru ještě dvě resp. tři souřadné osy, tj. navzájem kolmé přímky procházející počátkem, a na každé z nich jeden bod ve stejné jednotkové vzdálenosti od počátku, dostaneme pravouhly souřadnicový systém v rovině či v prostoru.

Každý bod roviny či prostoru je potom jednoznačně určený uspořádanou dvojicí, resp. trojicí svých souřadnic a naopak, každá dvojice resp. trojice souřadnic jednoznačně určuje nějaký bod roviny či prostoru.

Geometrická interpretace vektorů

Pokud si mimo počátek O zvolíme v rovině či prostoru ještě dvě resp. tři souřadné osy, tj. navzájem kolmé přímky procházející počátkem, a na každé z nich jeden bod ve stejné jednotkové vzdálenosti od počátku, dostaneme pravouhlý souřadnicový systém v rovině či v prostoru.

Každý bod roviny či prostoru je potom jednoznačně určený uspořádanou dvojicí, resp. trojicí svých souřadnic a naopak, každá dvojice resp. trojice souřadnic jednoznačně určuje nějaký bod roviny či prostoru.

Při pevném souřadnicovém systému tak můžeme množinu všech vektorů v rovině ztotožnit s množinou $\mathbb{R}^2$ a množinu všech vektorů v prostoru s množinou $\mathbb{R}^3$.

Geometrická interpretace vektorů

Jsou-li (při takovémto ztotožnění) $\mathbf{u} = (u_1, u_2) \in \mathbb{R}^2$,
 $\mathbf{v} = (v_1, v_2) \in \mathbb{R}^2$ dva vektory v rovině, tak snadno ověříme, že
pro jejich součet $\mathbf{u} + \mathbf{v}$, daný vektorovým rovnoběžníkem, platí

$$\mathbf{u} + \mathbf{v} = (u_1, u_2) + (v_1, v_2) = (u_1 + v_1, u_2 + v_2).$$

Geometrická interpretace vektorů

Jsou-li (při takovémto ztotožnění) $\mathbf{u} = (u_1, u_2) \in \mathbb{R}^2$,
 $\mathbf{v} = (v_1, v_2) \in \mathbb{R}^2$ dva vektory v rovině, tak snadno ověříme, že
pro jejich součet $\mathbf{u} + \mathbf{v}$, daný vektorovým rovnoběžníkem, platí

$$\mathbf{u} + \mathbf{v} = (u_1, u_2) + (v_1, v_2) = (u_1 + v_1, u_2 + v_2).$$

Je-li $c \in \mathbb{R}$, pak pro skalární násobek $c\mathbf{u}$ dostáváme

$$c\mathbf{u} = c(u_1, u_2) = (cu_1, cu_2).$$

Podobně to můžeme ověřit pro vektory v prostoru, tj.
uspořádané trojice reálných čísel.

Geometrická interpretace vektorů

Navíc si všimněme, že předpoklady kolmosti souřadných os a rovnosti jednotkových délek v jednotlivých směrech nehrály v našich úvahách žádnou roli.

Geometrická interpretace vektorů

Navíc si všimněme, že předpoklady kolmosti souřadných os a rovnosti jednotkových délek v jednotlivých směrech nehrály v našich úvahách žádnou roli.

Stačí, aby systém souřadných os tvořily dvě různoběžné přímky (v rovině) resp. tři přímky neležící v rovině (v prostoru) protínající se v počátku O .

Geometrická interpretace vektorů

Navíc si všimněme, že předpoklady kolmosti souřadných os a rovnosti jednotkových délek v jednotlivých směrech nehrály v našich úvahách žádnou roli.

Stačí, aby systém souřadných os tvořily dvě různoběžné přímky (v rovině) resp. tři přímky neležící v rovině (v prostoru) protínající se v počátku O .

Za jednotkové délky ve směrech jednotlivých souřadných os můžeme zvolit délky libovolných (ne nutně stejně dlouhých) úseček.

Obsah

- 1 Motivace
- 2 **Tělesa a základní číselné obory $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$**
  - Základní číselné obory
  - Axiomy tělesa
  - Vlastnosti těles
- 3 Konečná tělesa
- 3 Vektorové prostory
- 4 Matice nad vektorovým prostorem
- 5 Lineární zobrazení

Základní pojmy

- $\mathbb{N}$ – množina všech přirozených čísel,
- $\mathbb{Z}$ – množina všech celých čísel,
- $\mathbb{Q}$ – množina všech racionálních čísel,

Základní pojmy

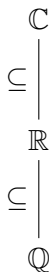
$\mathbb{N}$ – množina všech přirozených čísel,

$\mathbb{Z}$ – množina všech celých čísel,

$\mathbb{Q}$ – množina všech racionálních čísel,

$\mathbb{R}$ – množina všech reálných čísel,

$\mathbb{C}$ – množina všech komplexních čísel.

Základní pojmy

$\mathbb{N}$ – množina všech přirozených čísel,

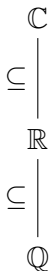
$\mathbb{Z}$ – množina všech celých čísel,

$\mathbb{Q}$ – množina všech racionálních čísel,

$\mathbb{R}$ – množina všech reálných čísel,

$\mathbb{C}$ – množina všech komplexních čísel.

Nulu považujeme za přirozené číslo, tj. $0 \in \mathbb{N}$.

Základní pojmy

$\mathbb{N}$ – množina všech přirozených čísel,

$\mathbb{Z}$ – množina všech celých čísel,

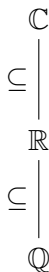
$\mathbb{Q}$ – množina všech racionálních čísel,

$\mathbb{R}$ – množina všech reálných čísel,

$\mathbb{C}$ – množina všech komplexních čísel.

Nulu považujeme za přirozené číslo, tj. $0 \in \mathbb{N}$.

Imaginární jednotku (která je prvkem $\mathbb{C} - \mathbb{R}$) budeme značit i .

Základní pojmy

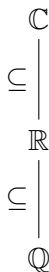
$\mathbb{N}$ – množina všech přirozených čísel,

$\mathbb{Z}$ – množina všech celých čísel,

$\mathbb{Q}$ – množina všech racionálních čísel,

$\mathbb{R}$ – množina všech reálných čísel,

$\mathbb{C}$ – množina všech komplexních čísel.

Nulu považujeme za přirozené číslo, tj. $0 \in \mathbb{N}$.

Imaginární jednotku (která je prvkem $\mathbb{C} - \mathbb{R}$) budeme značit i .

Prvky výše uvedených číselných oborů $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ nazýváme často *skaláry*. V tomto případě pak budeme mluvit o *číselném tělese*.

Struktura číselných oborů I

Na každé z množin $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ jsou definované dvě binární operace, *sčítání* $+$ a *násobení* $\cdot$.

Struktura číselných oborů I

Na každé z množin $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ jsou definované dvě binární operace, *sčítání* $+$ a *násobení* $\cdot$.

Obě tyto operace jsou asociativní a komutativní.

Struktura číselných oborů I

Na každé z množin $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ jsou definované dvě binární operace, *sčítání* $+$ a *násobení* $\cdot$.

Obě tyto operace jsou asociativní a komutativní.

Násobení je (z obou stran) *distributivní* vzhledem ke sčítání, tj. pro všechny prvky x, y, z příslušné množiny platí

$$x \cdot (y + z) = x \cdot y + x \cdot z, \quad (x + y) \cdot z = x \cdot z + y \cdot z.$$

Struktura číselných oborů I

Na každé z množin $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ jsou definované dvě binární operace, *sčítání* $+$ a *násobení* $\cdot$.

Obě tyto operace jsou asociativní a komutativní.

Násobení je (z obou stran) *distributivní* vzhledem ke sčítání, tj. pro všechny prvky x, y, z příslušné množiny platí

$$x \cdot (y + z) = x \cdot y + x \cdot z, \quad (x + y) \cdot z = x \cdot z + y \cdot z.$$

Číselný obor $\mathbb{N}$ je v porovnání s obory $\mathbb{Z}, \mathbb{Q}, \mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$ "chudší" – totiž rovnice tvaru $x + a = b$ mají v oborech $\mathbb{Z}, \mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ řešení $x = b - a$ pro libovolné a, b , ale v $\mathbb{N}$ je takováto rovnice řešitelná, pokud $a \leq b$.

Struktura číselných oborů I

Na každé z množin $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ jsou definované dvě binární operace, *sčítání* $+$ a *násobení* $\cdot$.

Obě tyto operace jsou asociativní a komutativní.

Násobení je (z obou stran) *distributivní* vzhledem ke sčítání, tj. pro všechny prvky x, y, z příslušné množiny platí

$$x \cdot (y + z) = x \cdot y + x \cdot z, \quad (x + y) \cdot z = x \cdot z + y \cdot z.$$

Číselný obor $\mathbb{N}$ je v porovnání s obory $\mathbb{Z}, \mathbb{Q}, \mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$ "chudší" – totiž rovnice tvaru $x + a = b$ mají v oborech $\mathbb{Z}, \mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ řešení $x = b - a$ pro libovolné a, b , ale v $\mathbb{N}$ je takováto rovnice řešitelná, pokud $a \leq b$.

Obory $\mathbb{Q}, \mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$ jsou však "bohatší" nejen v porovnání s $\mathbb{N}$, ale i s $\mathbb{Z}$ – rovnice tvaru $ax = b$ mají v oborech $\mathbb{Q}, \mathbb{R}, \mathbb{C}$ řešení pro libovolné $a \neq 0$ a b , přičemž v $\mathbb{N}$ či $\mathbb{Z}$ jsou řešitelné, pouze pokud a je dělitelem b .

Axiomy tělesa I

Tělesem nazýváme množinu K s dvěma význačnými prvky – **nulou** 0 a **jedničkou** 1 – a dvěma binárními operacemi na K – **sčítáním** $+$ a **násobením** $\cdot$ – takovými, že platí

$$(\forall a, b \in K)(a + b = b + a), (\forall a, b \in K)(a \cdot b = b \cdot a),$$

Axiomy tělesa I

Tělesem nazýváme množinu K s dvěma význačnými prvky – **nulou** 0 a **jedničkou** 1 – a dvěma binárními operacemi na K – **sčítáním** $+$ a **násobením** $\cdot$ – takovými, že platí

$$(\forall a, b \in K)(a + b = b + a), (\forall a, b \in K)(a \cdot b = b \cdot a),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a + (b + c) = (a + b) + c),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a \cdot (b \cdot c) = (a \cdot b) \cdot c),$$

Axiomy tělesa I

Tělesem nazýváme množinu K s dvěma význačnými prvky – **nulou** 0 a **jedničkou** 1 – a dvěma binárními operacemi na K – **sčítáním** $+$ a **násobením** $\cdot$ – takovými, že platí

$$(\forall a, b \in K)(a + b = b + a), \quad (\forall a, b \in K)(a \cdot b = b \cdot a),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a + (b + c) = (a + b) + c),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a \cdot (b \cdot c) = (a \cdot b) \cdot c),$$

$$(\forall a \in K)(0 + a = a), \quad (\forall a \in K)(1 \cdot a = a),$$

Axiomy tělesa I

Tělesem nazýváme množinu K s dvěma význačnými prvky – **nulou** 0 a **jedničkou** 1 – a dvěma binárními operacemi na K – **sčítáním** $+$ a **násobením** $\cdot$ – takovými, že platí

$$(\forall a, b \in K)(a + b = b + a), \quad (\forall a, b \in K)(a \cdot b = b \cdot a),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a + (b + c) = (a + b) + c),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a \cdot (b \cdot c) = (a \cdot b) \cdot c),$$

$$(\forall a \in K)(0 + a = a), \quad (\forall a \in K)(1 \cdot a = a),$$

$$(\forall a \in K)(\exists b \in K)(a + b = 0),$$

$$(\forall a \in K \setminus \{0\})(\exists b \in K)(a \cdot b = 1),$$

Axiomy tělesa I

Tělesem nazýváme množinu K s dvěma význačnými prvky – **nulou** 0 a **jedničkou** 1 – a dvěma binárními operacemi na K – **sčítáním** $+$ a **násobením** $\cdot$ – takovými, že platí

$$(\forall a, b \in K)(a + b = b + a), (\forall a, b \in K)(a \cdot b = b \cdot a),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a + (b + c) = (a + b) + c),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a \cdot (b \cdot c) = (a \cdot b) \cdot c),$$

$$(\forall a \in K)(0 + a = a), \quad (\forall a \in K)(1 \cdot a = a),$$

$$(\forall a \in K)(\exists b \in K)(a + b = 0),$$

$$(\forall a \in K \setminus \{0\})(\exists b \in K)(a \cdot b = 1),$$

$$(\forall a, b, c \in K)(a \cdot (b + c) = (a \cdot b) + (a \cdot c)), \quad 0 \neq 1.$$

Axiomy tělesa II

Sčítání a násobení v tělese jsou komutativní a asociativní operace a násobení je distributivní vzhledem ke sčítání.

Axiomy tělesa II

Sčítání a násobení v tělese jsou komutativní a asociativní operace a násobení je distributivní vzhledem ke sčítání.

0 je neutrální prvek sčítání a 1 je neutrální prvek násobení a tyto prvky jsou navzájem různé.

Axiomy tělesa II

Sčítání a násobení v tělese jsou komutativní a asociativní operace a násobení je distributivní vzhledem ke sčítání.

0 je neutrální prvek sčítání a 1 je neutrální prvek násobení a tyto prvky jsou navzájem různé.

Prvek $b \in K$ takový, že $a + b = 0$, je k danému $a \in K$ určený jednoznačně.

Tento jednoznačně určený prvek k danému a označujeme $-a$ a nazýváme **opačný prvek** k a . Místo $a + (-b)$ píšeme jen $a - b$.

Axiomy tělesa II

Sčítání a násobení v tělese jsou komutativní a asociativní operace a násobení je distributivní vzhledem ke sčítání.

0 je neutrální prvek sčítání a 1 je neutrální prvek násobení a tyto prvky jsou navzájem různé.

Prvek $b \in K$ takový, že $a + b = 0$, je k danému $a \in K$ určený jednoznačně.

Tento jednoznačně určený prvek k danému a označujeme $-a$ a nazýváme **opačný prvek** k a . Místo $a + (-b)$ píšeme jen $a - b$.

Analogicky se lze přesvědčit, že i prvek $b \in K$ takový, že $a \cdot b = 1$ je k danému $0 \neq a \in K$ určený jednoznačně – označujeme ho a^{-1} nebo $\frac{1}{a}$, případně $1/a$ a nazýváme **inverzní prvek** k a nebo **převrácená hodnota** prvku a .

Axiomy tělesa II

Sčítání a násobení v tělese jsou komutativní a asociativní operace a násobení je distributivní vzhledem ke sčítání.

0 je neutrální prvek sčítání a 1 je neutrální prvek násobení a tyto prvky jsou navzájem různé.

Prvek $b \in K$ takový, že $a + b = 0$, je k danému $a \in K$ určený jednoznačně.

Tento jednoznačně určený prvek k danému a označujeme $-a$ a nazýváme **opačný prvek** k a . Místo $a + (-b)$ píšeme jen $a - b$.

Analogicky se lze přesvědčit, že i prvek $b \in K$ takový, že $a \cdot b = 1$ je k danému $0 \neq a \in K$ určený jednoznačně – označujeme ho a^{-1} nebo $\frac{1}{a}$, případně $1/a$ a nazýváme **inverzní prvek** k a nebo **převrácená hodnota** prvku a .

Místo $a \cdot b^{-1}$ píšeme též $\frac{a}{b}$ nebo a/b .

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

(c) $a \cdot 0 = 0,$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

(c) $a \cdot 0 = 0,$

(d) $a \cdot b = 0 \Rightarrow (a = 0 \vee b = 0),$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

(c) $a \cdot 0 = 0,$

(d) $a \cdot b = 0 \Rightarrow (a = 0 \vee b = 0),$

(e) $-a = (-1) \cdot a,$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

(c) $a \cdot 0 = 0,$

(d) $a \cdot b = 0 \Rightarrow (a = 0 \vee b = 0),$

(e) $-a = (-1) \cdot a,$

(f) $a \cdot (b - c) = a \cdot b - a \cdot c,$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

(c) $a \cdot 0 = 0,$

(d) $a \cdot b = 0 \Rightarrow (a = 0 \vee b = 0),$

(e) $-a = (-1) \cdot a,$

(f) $a \cdot (b - c) = a \cdot b - a \cdot c,$

(g) $a \cdot (b_1 + \dots + b_n) = a \cdot b_1 + \dots + a \cdot b_n.$

Vlastnosti těles I

Tvrzení 2.1

Bud' K těleso. Potom pro všechna $n \in \mathbb{N}$ a $a, b, c, b_1, \dots, b_n \in K$ platí

(a) $a + b = a + c \Rightarrow b = c,$

(b) $(a \cdot b = a \cdot c \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow b = c,$

(c) $a \cdot 0 = 0,$

(d) $a \cdot b = 0 \Rightarrow (a = 0 \vee b = 0),$

(e) $-a = (-1) \cdot a,$

(f) $a \cdot (b - c) = a \cdot b - a \cdot c,$

(g) $a \cdot (b_1 + \dots + b_n) = a \cdot b_1 + \dots + a \cdot b_n.$

Doplňme, že podmínky (a) a (b) sa nazývajú **zákony o krácení** pro sčítaní resp. násobení v tělese.

Vlastnosti těles II

Podmínka (e) nám umožňuje zavést libovolné celočíselné násobky prvků z tělesa.

Vlastnosti těles II

Podmínka (e) nám umožňuje zavést libovolné celočíselné násobky prvků z tělesa.

Pro $a \in K$, $n \in \mathbb{N}$ klademe $(-n)a = -(na) = n(-a)$.

Vlastnosti těles II

Podmínka (e) nám umožňuje zavést libovolné celočíselné násobky prvků z tělesa.

Pro $a \in K$, $n \in \mathbb{N}$ klademe $(-n)a = -(na) = n(-a)$.

Podobně lze pro nenulové prvky tělesa zavést i libovolné celočíselné mocniny. Pro $0 \neq a \in K$, $n \in \mathbb{N}$ klademe $a^{-n} = (a^n)^{-1} = (a^{-1})^n$.

Vlastnosti těles II

Podmínka (e) nám umožňuje zavést libovolné celočíselné násobky prvků z tělesa.

Pro $a \in K$, $n \in \mathbb{N}$ klademe $(-n)a = -(na) = n(-a)$.

Podobně lze pro nenulové prvky tělesa zavést i libovolné celočíselné mocniny. Pro $0 \neq a \in K$, $n \in \mathbb{N}$ klademe $a^{-n} = (a^n)^{-1} = (a^{-1})^n$.

$$0a = 0, \quad 1a = a, \quad a^0 = 1, \quad a^1 = a,$$

$$n(a + b) = na + nb, \quad (m + n)a = ma + na,$$

$$(mn)a = m(na), \quad (mn)(a \cdot b) = (ma) \cdot (nb),$$

$$(a \cdot b)^n = a^n \cdot b^n, \quad n < 0 \Rightarrow a \neq 0 \neq b,$$

$$a^{m+n} = a^m \cdot a^n, \quad (m < 0 \vee n < 0) \Rightarrow a \neq 0,$$

$$a^{mn} = (a^m)^n, \quad (m < 0 \vee n < 0) \Rightarrow a \neq 0$$

$$\forall a, b \in K, m, n \in \mathbb{Z}.$$

Vlastnosti těles III

Nechť K je těleso a $L \subseteq K$. Říkáme, že L je **podtěleso** tělesa K , pokud $0, 1 \in L$ a pro všechna $a, b \in L$ platí $a + b \in L$, $ab \in L$, $-a \in L$ a, pokud $a \neq 0$, tak i $a^{-1} \in L$.

Vlastnosti těles III

Nechť K je těleso a $L \subseteq K$. Říkáme, že L je **podtěleso** tělesa K , pokud $0, 1 \in L$ a pro všechna $a, b \in L$ platí $a + b \in L$, $ab \in L$, $-a \in L$ a, pokud $a \neq 0$, tak i $a^{-1} \in L$.

Podtěleso tělesa K je tedy jeho podmnožina L , která obsahuje nulu a jedničku a je uzavřená vzhledem ke sčítání, násobení, opačnému a inverznímu prvku. Zřejmě každé podtěleso tělesa K je s těmito operacemi zúženými z K na L i samo tělesem. Říkáme pak, že těleso K je **rozšířením** tělesa L .

Vlastnosti těles III

Nechť K je těleso a $L \subseteq K$. Říkáme, že L je **podtěleso** tělesa K , pokud $0, 1 \in L$ a pro všechna $a, b \in L$ platí $a + b \in L$, $ab \in L$, $-a \in L$ a, pokud $a \neq 0$, tak i $a^{-1} \in L$.

Podtěleso tělesa K je tedy jeho podmnožina L , která obsahuje nulu a jedničku a je uzavřená vzhledem ke sčítání, násobení, opačnému a inverznímu prvku. Zřejmě každé podtěleso tělesa K je s těmito operacemi zúženými z K na L i samo tělesem. Říkáme pak, že těleso K je **rozšířením** tělesa L .

Zřejmě těleso $\mathbb{Q}$ je podtělesem tělesa $\mathbb{R}$ i tělesa $\mathbb{C}$; těleso $\mathbb{C}$ je rozšířením těles $\mathbb{Q}$ a $\mathbb{R}$.

Vlastnosti těles IV

Charakteristikou tělesa K , píšeme $\text{char}K$, nazýváme nejmenší kladné celé číslo n takové, že $n1 = 0$; pokud takové n neexistuje, t. j. $n1 \neq 0$ pro každé celé $n > 0$, říkáme že K má charakteristiku ∞ (někteří autoři definují $\text{char}K = 0$).

Vlastnosti těles IV

Charakteristikou tělesa K , píšeme $\text{char}K$, nazýváme nejmenší kladné celé číslo n takové, že $n1 = 0$; pokud takové n neexistuje, t. j. $n1 \neq 0$ pro každé celé $n > 0$, říkáme že K má charakteristiku ∞ (někteří autoři definují $\text{char}K = 0$).

Je-li těleso K rozšířením tělesa L , tak obě tělesa K a L mají tutéž jedničku i nulu, a proto $\text{char}K = \text{char}L$.

Vlastnosti těles IV

Charakteristikou tělesa K , píšeme $\text{char}K$, nazýváme nejmenší kladné celé číslo n takové, že $n1 = 0$; pokud takové n neexistuje, t. j. $n1 \neq 0$ pro každé celé $n > 0$, říkáme že K má charakteristiku ∞ (někteří autoři definují $\text{char}K = 0$).

Je-li těleso K rozšířením tělesa L , tak obě tělesa K a L mají tutéž jedničku i nulu, a proto $\text{char}K = \text{char}L$.

Zřejmě $\text{char}\mathbb{Q} = \text{char}\mathbb{R} = \text{char}\mathbb{C} = \infty$.

Věta 2.2

Nechť K je těleso. Potom $\text{char}K$ je rovna ∞ nebo prvočíslu.

Konečná tělesa I

V tomto odstavci si ukážeme příklady těles, jejichž charakteristika není ∞ . Z tohoto důvodu se tato tělesa podstatně liší od nám známých číselných těles.

Konečná tělesa I

V tomto odstavci si ukážeme příklady těles, jejichž charakteristika není ∞ . Z tohoto důvodu se tato tělesa podstatně liší od nám známých číselných těles.

Totíž, pro každé prvočíslo p sestrojíme jisté konečné těleso $\mathbb{Z}_p$, které má p prvků a charakteristiku p . Naopak, dříve uvedená číselná tělesa jsou nekonečná.

Konečná tělesa I

V tomto odstavci si ukážeme příklady těles, jejichž charakteristika není ∞ . Z tohoto důvodu se tato tělesa podstatně liší od nám známých číselných těles.

Totíž, pro každé prvočíslo p sestrojíme jisté konečné těleso $\mathbb{Z}_p$, které má p prvků a charakteristiku p . Naopak, dříve uvedená číselná tělesa jsou nekonečná.

Pro potřeby matematické analýzy, tedy i z hlediska fyzikálních aplikací, jsou nejdůležitějšími tělesy $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$. Konečná tělesa však v současnosti sehrávají důležitou úlohu např. v teorii kódování a kryptografii.

Konečná tělesa II

Pro každé kladné celé číslo n označme

$$\mathbb{Z}_n = \{k \in \mathbb{N} \mid k < n\} = \{0, 1, \dots, n-1\}.$$

Konečná tělesa II

Pro každé kladné celé číslo n označme

$$\mathbb{Z}_n = \{k \in \mathbb{N} \mid k < n\} = \{0, 1, \dots, n-1\}.$$

Množinu $\mathbb{Z}_n$ nazýváme **množinou zbytkových tříd modulo n** .
Na této množině zavedeme dvě binární operace – sčítání $\oplus$ a násobení $\odot$ (je nutné odlišit sčítání a násobení v $\mathbb{Z}_n$ od příslušných operací $+$ a $\cdot$ v $\mathbb{Z}$).

Konečná tělesa II

Pro každé kladné celé číslo n označme

$$\mathbb{Z}_n = \{k \in \mathbb{N} \mid k < n\} = \{0, 1, \dots, n-1\}.$$

Množinu $\mathbb{Z}_n$ nazýváme **množinou zbytkových tříd modulo n** .
Na této množině zavedeme dvě binární operace – sčítání $\oplus$ a násobení $\odot$ (je nutné odlišit sčítání a násobení v $\mathbb{Z}_n$ od příslušných operací $+$ a $\cdot$ v $\mathbb{Z}$).

Pro $a, b \in \mathbb{Z}_n$ klademe

$a \oplus b$ = zbytek po dělení $a + b$ číslem n ,

$a \odot b$ = zbytek po dělení $a \cdot b$ číslem n .

Konečná tělesa III

$\oplus$ a $\odot$ jsou asociativní a komutativní operace na $\mathbb{Z}_n$, 0 je neutrální prvek sčítání a, pro $n > 1$, 1 je neutrální prvek násobení.

Konečná tělesa III

$\oplus$ a $\odot$ jsou asociativní a komutativní operace na $\mathbb{Z}_n$, 0 je neutrální prvek sčítání a, pro $n > 1$, 1 je neutrální prvek násobení.

Násobení je distributivní vzhledem ke sčítání a dále $\ominus a = n - a$ je opačný prvek k $a \in \mathbb{Z}_n$.

Konečná tělesa III

$\oplus$ a $\odot$ jsou asociativní a komutativní operace na $\mathbb{Z}_n$, 0 je neutrální prvek sčítání a, pro $n > 1$, 1 je neutrální prvek násobení.

Násobení je distributivní vzhledem ke sčítání a dále $\ominus a = n - a$ je opačný prvek k $a \in \mathbb{Z}_n$.

Věta 2.3

Množina $\mathbb{Z}_n$ s operacemi $\oplus$ a $\odot$ je těleso právě tehdy, když n je prvočíslo.

Konečná tělesa IV

$\oplus$	0	1	2	3	4
0	0	1	2	3	4
1	1	2	3	4	0
2	2	3	4	0	1
3	3	4	0	1	2
4	4	0	1	2	3

$\odot$	0	1	2	3	4
0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4
2	0	2	4	1	3
3	0	3	1	4	2
4	0	4	3	2	1

Multiplikační tabulky sčítání a násobení v tělese $\mathbb{Z}_5$.

Obsah

- 1 Motivace
- 2 Tělesa a základní číselné obory $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$
- 3 Vektorové prostory
  - Vektorové prostory
  - Příklady vektorových prostorů
- 4 Matice nad vektorovým prostorem
- 5 Lineární zobrazení

Vektorové prostory I

Bud' K (číselné) těleso. **Vektorovým** nebo též **lineárním prostorem** nad K nazýváme množinu V s význačným prvkem 0 a dvěma binárními operacemi – **scítáním** $+$: $V \times V \rightarrow V$ a

Vektorové prostory I

Bud' K (číselné) těleso. **Vektorovým** nebo též **lineárním prostorem** nad K nazýváme množinu V s význačným prvkem 0 a dvěma binárními operacemi – **scítáním** $+$: $V \times V \rightarrow V$ a **násobením** $\cdot$: $K \times V \rightarrow V$ – takovými, že platí

Vektorové prostory I

Bud' K (číselné) těleso. **Vektorovým** nebo též **lineárním prostorem** nad K nazýváme množinu V s význačným prvkem $\mathbf{0}$ a dvěma binárními operacemi – **sčítáním** $+$: $V \times V \rightarrow V$ a **násobením** $\cdot$: $K \times V \rightarrow V$ – takovými, že platí

$$(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z} \in V)(\mathbf{x} + (\mathbf{y} + \mathbf{z}) = (\mathbf{x} + \mathbf{y}) + \mathbf{z}),$$

$$(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{y} + \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{0} = \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(\exists \mathbf{y} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{0}),$$

Vektorové prostory I

Bud' K (číselné) těleso. **Vektorovým** nebo též **lineárním prostorem** nad K nazýváme množinu V s význačným prvkem $\mathbf{0}$ a dvěma binárními operacemi – **sčítáním** $+$: $V \times V \rightarrow V$ a **násobením** $\cdot$: $K \times V \rightarrow V$ – takovými, že platí

$$(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z} \in V)(\mathbf{x} + (\mathbf{y} + \mathbf{z}) = (\mathbf{x} + \mathbf{y}) + \mathbf{z}),$$

$$(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{y} + \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{0} = \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(\exists \mathbf{y} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{0}),$$

$$(\forall a, b \in K)(\forall \mathbf{x} \in V)(a \cdot (b \cdot \mathbf{x}) = (ab) \cdot \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(1 \cdot \mathbf{x} = \mathbf{x}),$$

Vektorové prostory I

Bud' K (číselné) těleso. **Vektorovým** nebo též **lineárním prostorem** nad K nazýváme množinu V s význačným prvkem $\mathbf{0}$ a dvěma binárními operacemi – **sčítáním** $+$: $V \times V \rightarrow V$ a **násobením** $\cdot$: $K \times V \rightarrow V$ – takovými, že platí

$$(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z} \in V)(\mathbf{x} + (\mathbf{y} + \mathbf{z}) = (\mathbf{x} + \mathbf{y}) + \mathbf{z}),$$

$$(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{y} + \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{0} = \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(\exists \mathbf{y} \in V)(\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{0}),$$

$$(\forall a, b \in K)(\forall \mathbf{x} \in V)(a \cdot (b \cdot \mathbf{x}) = (ab) \cdot \mathbf{x}),$$

$$(\forall \mathbf{x} \in V)(1 \cdot \mathbf{x} = \mathbf{x}),$$

$$(\forall a \in K)(\forall \mathbf{x}, \mathbf{y} \in V)(a \cdot (\mathbf{x} + \mathbf{y}) = (a \cdot \mathbf{x}) + (a \cdot \mathbf{y})),$$

$$(\forall a, b \in K)(\forall \mathbf{x} \in V)((a + b) \cdot \mathbf{x} = (a \cdot \mathbf{x}) + (b \cdot \mathbf{x})).$$

Vektorové prostory II

Skaláry značíme "obyčejnými" malými latinskými písmeny a vektory tučnými malými latinskými písmeny.

Vektorové prostory II

Skaláry značíme "obyčejnými" malými latinskými písmeny a vektory tučnými malými latinskými písmeny.

Poznámka. I když sčítání skalárů v (číselném) tělese K a sčítání vektorů značíme stejným znakem $+$, jde o různé operace.

Vektorové prostory II

Skaláry značíme "obyčejnými" malými latinskými písmeny a vektory tučnými malými latinskými písmeny.

Poznámka. I když sčítání skalárů v (číselném) tělese K a sčítání vektorů značíme stejným znakem $+$, jde o různé operace.

Podobně násobení v (číselném) tělese a násobení vektoru skalárem jsou různé operace, ačkoliv obě značíme $\cdot$.

Vektorové prostory II

Skaláry značíme "obyčejnými" malými latinskými písmeny a vektory tučnými malými latinskými písmeny.

Poznámka. I když sčítání skalárů v (číselném) tělese K a sčítání vektorů značíme stejným znakem $+$, jde o různé operace.

Podobně násobení v (číselném) tělese a násobení vektoru skalárem jsou různé operace, ačkoliv obě značíme $\cdot$.

Později budeme stejně značit příslušné operace a nuly v různých vektorových prostorech.

Vektorové prostory III

Z formálního hlediska připomínají axiomy vektorového prostoru vlastnosti (číselného) tělesa K :

Vektorové prostory III

Z formálního hlediska připomínají axiomy vektorového prostoru vlastnosti (číselného) tělesa K :

sčítání vektorů je opět asociativní a komutativní binární operace na V s neutrálním prvkem $\mathbf{0} \in V$,

Vektorové prostory III

Z formálního hlediska připomínají axiomy vektorového prostoru vlastnosti (číselného) tělesa K :

sčítání vektorů je opět asociativní a komutativní binární operace na V s neutrálním prvkem $\mathbf{0} \in V$,

operace násobení vektoru skalárem splňuje jakousi podmínku "asociativity", $1 \in K$ je její "neutrální prvek"

Vektorové prostory III

Z formálního hlediska připomínají axiomy vektorového prostoru vlastnosti (číselného) tělesa K :

sčítání vektorů je opět asociativní a komutativní binární operace na V s neutrálním prvkem $\mathbf{0} \in V$,

operace násobení vektoru skalárem splňuje jakousi podmínku "asociativity", $1 \in K$ je její "neutrální prvek"

a platí dva "distributivní zákony".

Vektorové prostory III

Z formálního hlediska připomínají axiomy vektorového prostoru vlastnosti (číselného) tělesa K :

sčítání vektorů je opět asociativní a komutativní binární operace na V s neutrálním prvkem $\mathbf{0} \in V$,

operace násobení vektoru skalárem splňuje jakousi podmínku "asociativity", $1 \in K$ je její "neutrální prvek"

a platí dva "distributivní zákony".

Jeden podstatný rozdíl – násobení v (číselném) tělese K je binární operací na množině K , t. j. zobrazením $\cdot : K \times K \rightarrow K$, násobení ve vektorovém prostoru V nad číselným tělesem K není binární operace na V , ale binární operace $\cdot : K \times V \rightarrow V$.

Vektorové prostory IV

To nám však nebrání zavést obdobné dohody jako pro operace v (číselném) tělese: násobení má přednost před sčítáním a znak násobení budeme většinou vynechávat, t. j. budeme např. psát $a\mathbf{x} + \mathbf{y}$ namísto $(a \cdot \mathbf{x}) + \mathbf{y}$.

Vektorové prostory IV

To nám však nebrání zavést obdobné dohody jako pro operace v (číselném) tělese: násobení má přednost před sčítáním a znak násobení budeme většinou vynechávat, t. j. budeme např. psát $a\mathbf{x} + \mathbf{y}$ namísto $(a \cdot \mathbf{x}) + \mathbf{y}$.

Rovněž budeme vynechávat závorky, jejichž umístění neovlivní výslednou hodnotu výrazů jako např. v $ab\mathbf{x}$ nebo $a_1\mathbf{x}_1 + \dots + a_n\mathbf{x}_n$.

Vektorové prostory IV

To nám však nebrání zavést obdobné dohody jako pro operace v (číselném) tělese: násobení má přednost před sčítáním a znak násobení budeme většinou vynechávat, t. j. budeme např. psát $a\mathbf{x} + \mathbf{y}$ namísto $(a \cdot \mathbf{x}) + \mathbf{y}$.

Rovněž budeme vynechávat závorky, jejichž umístění neovlivní výslednou hodnotu výrazů jako např. v $ab\mathbf{x}$ nebo $a_1\mathbf{x}_1 + \dots + a_n\mathbf{x}_n$.

Poslední výraz budeme taktéž značit

$$\sum_{i=1}^n a_i\mathbf{x}_i$$

a nazývat **lineární kombinací** vektorů $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n$ s koeficienty $a_1, \dots, a_n$.

Vektorové prostory IV

To nám však nebrání zavést obdobné dohody jako pro operace v (číselném) tělese: násobení má přednost před sčítáním a znak násobení budeme většinou vynechávat, t. j. budeme např. psát $a\mathbf{x} + \mathbf{y}$ namísto $(a \cdot \mathbf{x}) + \mathbf{y}$.

Rovněž budeme vynechávat závorky, jejichž umístění neovlivní výslednou hodnotu výrazů jako např. v $ab\mathbf{x}$ nebo $a_1\mathbf{x}_1 + \dots + a_n\mathbf{x}_n$.

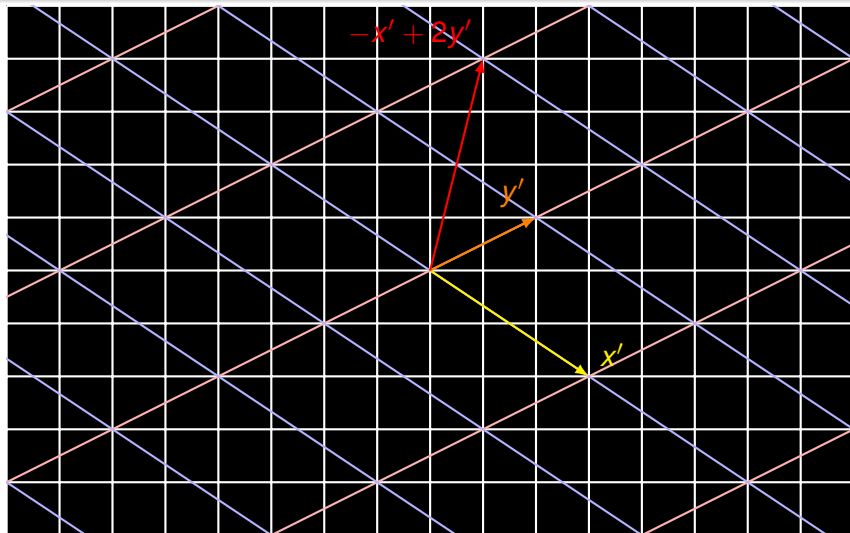
Poslední výraz budeme taktéž značit

$$\sum_{i=1}^n a_i\mathbf{x}_i$$

a nazývat **lineární kombinací** vektorů $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n$ s koeficienty $a_1, \dots, a_n$.

Speciálně pro $n = 1$ to znamená $\sum_{i=1}^1 a_i\mathbf{x}_i = a_1\mathbf{x}_1$; kvůli úplnosti pro $n = 0$ ještě klademe prázdnou lineární kombinaci $\sum_{i=1}^0 a_i\mathbf{x}_i$ rovnou $\mathbf{0}$.

Vektorové prostory V

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

$$(a) \quad \mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$$

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

$$(a) \quad \mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$$

$$(b) \quad (a\mathbf{x} = a\mathbf{y} \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow \mathbf{x} = \mathbf{y},$$

$$(a\mathbf{x} = b\mathbf{x} \ \& \ \mathbf{x} \neq \mathbf{0}) \Rightarrow a = b,$$

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

(a) $\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$

(b) $(a\mathbf{x} = a\mathbf{y} \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow \mathbf{x} = \mathbf{y},$

$(a\mathbf{x} = b\mathbf{x} \ \& \ \mathbf{x} \neq \mathbf{0}) \Rightarrow a = b,$

(c) $a\mathbf{0} = \mathbf{0} = 0\mathbf{x},$

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

$$(a) \quad \mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$$

$$(b) \quad (a\mathbf{x} = a\mathbf{y} \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow \mathbf{x} = \mathbf{y},$$

$$(a\mathbf{x} = b\mathbf{x} \ \& \ \mathbf{x} \neq \mathbf{0}) \Rightarrow a = b,$$

$$(c) \quad a\mathbf{0} = \mathbf{0} = 0\mathbf{x},$$

$$(d) \quad a\mathbf{x} = \mathbf{0} \Rightarrow (a = 0 \vee \mathbf{x} = \mathbf{0}),$$

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

(a) $\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$

(b) $(a\mathbf{x} = a\mathbf{y} \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow \mathbf{x} = \mathbf{y},$

$(a\mathbf{x} = b\mathbf{x} \ \& \ \mathbf{x} \neq \mathbf{0}) \Rightarrow a = b,$

(c) $a\mathbf{0} = \mathbf{0} = 0\mathbf{x},$

(d) $a\mathbf{x} = \mathbf{0} \Rightarrow (a = 0 \vee \mathbf{x} = \mathbf{0}),$

(e) $-\mathbf{x} = (-1)\mathbf{x},$

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

(a) $\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$

(b) $(a\mathbf{x} = a\mathbf{y} \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow \mathbf{x} = \mathbf{y},$

$(a\mathbf{x} = b\mathbf{x} \ \& \ \mathbf{x} \neq \mathbf{0}) \Rightarrow a = b,$

(c) $a\mathbf{0} = \mathbf{0} = 0\mathbf{x},$

(d) $a\mathbf{x} = \mathbf{0} \Rightarrow (a = 0 \vee \mathbf{x} = \mathbf{0}),$

(e) $-\mathbf{x} = (-1)\mathbf{x},$

(f) $a(\mathbf{x} - \mathbf{y}) = a\mathbf{x} - a\mathbf{y}, (a - b)\mathbf{x} = a\mathbf{x} - b\mathbf{x},$

Vektorové prostory VI

Tvrzení 3.1

Nechť V je vektorový prostor nad (číselným) tělesem K . Pak pro libovolné $n \in \mathbb{N}$, $a, b, a_1, \dots, a_n \in K$ a $\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}, \mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ platí

(a) $\mathbf{x} + \mathbf{y} = \mathbf{x} + \mathbf{z} \Rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{z},$

(b) $(a\mathbf{x} = a\mathbf{y} \ \& \ a \neq 0) \Rightarrow \mathbf{x} = \mathbf{y},$

$(a\mathbf{x} = b\mathbf{x} \ \& \ \mathbf{x} \neq \mathbf{0}) \Rightarrow a = b,$

(c) $a\mathbf{0} = \mathbf{0} = 0\mathbf{x},$

(d) $a\mathbf{x} = \mathbf{0} \Rightarrow (a = 0 \vee \mathbf{x} = \mathbf{0}),$

(e) $-\mathbf{x} = (-1)\mathbf{x},$

(f) $a(\mathbf{x} - \mathbf{y}) = a\mathbf{x} - a\mathbf{y}, (a - b)\mathbf{x} = a\mathbf{x} - b\mathbf{x},$

(g) $a(\mathbf{x}_1 + \dots + \mathbf{x}_n) = a\mathbf{x}_1 + \dots + a\mathbf{x}_n,$

$(a_1 + \dots + a_n)\mathbf{x} = a_1\mathbf{x} + \dots + a_n\mathbf{x}.$

Příklady I - Rozšíření těles

Zřejmě každé těleso K můžeme považovat za vektorový prostor nad sebou samým.

Příklady I - Rozšíření těles

Zřejmě každé těleso K můžeme považovat za vektorový prostor nad sebou samým.

Obecněji, pokud těleso L je rozšířením tělesa K , tak L můžeme považovat za vektorový prostor nad tělesem K (formálně stačí "zapomenout" na násobení některých dvojic prvků $a, b \in L$ a součin ab připustit jen pro $a \in K, b \in L$).

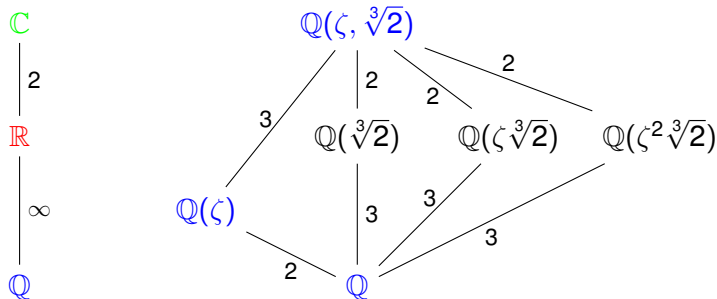
Příklady I - Rozšíření těles

Zřejmě každé těleso K můžeme považovat za vektorový prostor nad sebou samým.

Obecněji, pokud těleso L je rozšířením tělesa K , tak L můžeme považovat za vektorový prostor nad tělesem K (formálně stačí "zapomenout" na násobení některých dvojic prvků $a, b \in L$ a součin ab připustit jen pro $a \in K, b \in L$).

Podobným způsobem můžeme vektorový prostor V nad tělesem L zúžením násobení $L \times V \rightarrow V$ na násobení $K \times V \rightarrow V$ změnit na vektorový prostor nad tělesem K .

Příklady I - Rozšíření těles

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Pro libovolné těleso K a $n \in \mathbb{N}$ je množina

$$K^n = \{(x_1, \dots, x_n) \mid x_1, \dots, x_n \in K\}$$

všech uspořádaných n -tic prvků z K spolu s operacemi

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Pro libovolné těleso K a $n \in \mathbb{N}$ je množina

$$K^n = \{(x_1, \dots, x_n) \mid x_1, \dots, x_n \in K\}$$

všech uspořádaných n -tic prvků z K spolu s operacemi

$$\mathbf{x} + \mathbf{y} = (x_1, \dots, x_n) + (y_1, \dots, y_n) = (x_1 + y_1, \dots, x_n + y_n),$$

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Pro libovolné těleso K a $n \in \mathbb{N}$ je množina

$$K^n = \{(x_1, \dots, x_n) \mid x_1, \dots, x_n \in K\}$$

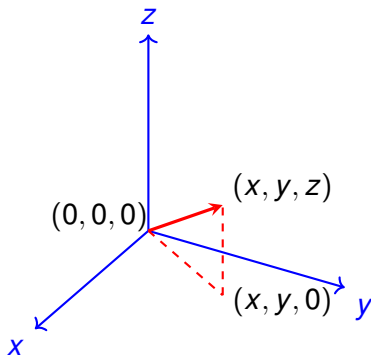
všech uspořádaných n -tic prvků z K spolu s operacemi

$$\mathbf{x} + \mathbf{y} = (x_1, \dots, x_n) + (y_1, \dots, y_n) = (x_1 + y_1, \dots, x_n + y_n),$$

$$c\mathbf{x} = c(x_1, \dots, x_n) = (cx_1, \dots, cx_n),$$

kde $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_n) \in K^n$, $\mathbf{y} = (y_1, \dots, y_n) \in K^n$ a $c \in K$,
vektorový prostor nad tělesem K .

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Zřejmě uspořádaná n -tice $\mathbf{0}_n = (0, \dots, 0)$ hraje úlohu nuly v K^n . Pokud bude potřebné rozlišit nulové vektory v prostorech K^n pro různá přirozená čísla n , budeme pro nulu v K^n používat označení $\mathbf{0}_n$. Opačný prvek k $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_n) \in K^n$ je zřejmě

$$-\mathbf{x} = -(x_1, \dots, x_n) = (-x_1, \dots, -x_n).$$

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Zřejmě uspořádaná n -tice $\mathbf{0}_n = (0, \dots, 0)$ hraje úlohu nuly v K^n . Pokud bude potřebné rozlišit nulové vektory v prostorech K^n pro různá přirozená čísla n , budeme pro nulu v K^n používat označení $\mathbf{0}_n$. Opačný prvek k $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_n) \in K^n$ je zřejmě

$$-\mathbf{x} = -(x_1, \dots, x_n) = (-x_1, \dots, -x_n).$$

Říkáme, že operace na K^n jsou definované **po složkách**. Prvky tohoto vektorového prostoru nazýváme **n -rozměrné řádkové vektory** nad tělesem K .

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Zřejmě uspořádaná n -tice $\mathbf{0}_n = (0, \dots, 0)$ hraje úlohu nuly v K^n . Pokud bude potřebné rozlišit nulové vektory v prostorech K^n pro různá přirozená čísla n , budeme pro nulu v K^n používat označení $\mathbf{0}_n$. Opačný prvek k $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_n) \in K^n$ je zřejmě

$$-\mathbf{x} = -(x_1, \dots, x_n) = (-x_1, \dots, -x_n).$$

Říkáme, že operace na K^n jsou definované **po složkách**. Prvky tohoto vektorového prostoru nazýváme **n -rozměrné řádkové vektory** nad tělesem K .

Vektorový prostor K^0 sestává z jediného prvku $\emptyset$, představujícího "uspořádanou nultici", která je nutně nulou v K^0 .

Příklady II - n -rozměrné řádkové a sloupcové vektory nad daným tělesem

Někdy bude výhodnější pracovat s *n -rozměrnými sloupcovými vektory* nad tělesem K , t. j. s vektory tvaru

$$\mathbf{x} = \begin{pmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix}, \text{ kde } x_1, \dots, x_n \in K.$$

Píšeme rovněž K^n .

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Polynomem nebo též **mnohočlenem** f stupně n , kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, v proměnné x nad tělesem K rozumíme formální výraz tvaru

$$\begin{aligned} f(x) &= a_0 + a_1x + \dots + a_{n-1}x^{n-1} + a_nx^n \\ &= \sum_{i=0}^n a_i x^i, \end{aligned}$$

kde $a_0, a_1, \dots, a_{n-1}, a_n \in K$ jsou skaláry, nazývané *koeficienty* polynomu f , a $a_n \neq 0$.

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Polynomem nebo též **mnohočlenem** f stupně n , kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, v proměnné x nad tělesem K rozumíme formální výraz tvaru

$$\begin{aligned} f(x) &= a_0 + a_1x + \dots + a_{n-1}x^{n-1} + a_nx^n \\ &= \sum_{i=0}^n a_i x^i, \end{aligned}$$

kde $a_0, a_1, \dots, a_{n-1}, a_n \in K$ jsou skaláry, nazývané *koeficienty* polynomu f , a $a_n \neq 0$.

Nulu $0 \in K$ považujeme za polynom stupně -1 a nenulové skaláry $a \in K$ za polynomy stupně 0 .

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Polynomem nebo též **mnohočlenem** f stupně n , kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, v proměnné x nad tělesem K rozumíme formální výraz tvaru

$$\begin{aligned} f(x) &= a_0 + a_1x + \dots + a_{n-1}x^{n-1} + a_nx^n \\ &= \sum_{i=0}^n a_i x^i, \end{aligned}$$

kde $a_0, a_1, \dots, a_{n-1}, a_n \in K$ jsou skaláry, nazývané *koeficienty* polynomu f , a $a_n \neq 0$.

Nulu $0 \in K$ považujeme za polynom stupně -1 a nenulové skaláry $a \in K$ za polynomy stupně 0 .

Zřejmě každý polynom f definuje (stejně označovanou) funkci $f : K \rightarrow K$ danou předpisem $c \mapsto f(c)$, t. j. dosazením konkrétních hodnot $c \in K$ za proměnnou x do polynomu f .

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Množinu všech polynomů v proměnné x nad K *stupně nejvýše* n , kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, budeme značit $K^{(n)}[x]$; množinu *všech polynomů* v proměnné x nad K značíme $K[x]$.

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Množinu všech polynomů v proměnné x nad K *stupně nejvýše* n , kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, budeme značit $K^{(n)}[x]$; množinu *všech polynomů* v proměnné x nad K značíme $K[x]$.

Libovolný polynom $g(x) = \sum_{i=0}^m b_i x^i \in K[x]$ stupně $m < n$ můžeme psát ve tvaru

$$g(x) = b_0 + b_1 x + \dots + b_m x^m + 0x^{m+1} + \dots + 0x^n,$$

t. j. v tvaru $g(x) = \sum_{i=0}^n b_i x^i$, kde $b_i = 0$ pro $m < i \leq n$.

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Množinu všech polynomů v proměnné x nad K *stupně nejvýše* n , kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, budeme značit $K^{(n)}[x]$; množinu všech polynomů v proměnné x nad K značíme $K[x]$.

Libovolný polynom $g(x) = \sum_{i=0}^m b_i x^i \in K[x]$ stupně $m < n$ můžeme psát ve tvaru

$$g(x) = b_0 + b_1 x + \dots + b_m x^m + 0x^{m+1} + \dots + 0x^n,$$

t. j. v tvaru $g(x) = \sum_{i=0}^n b_i x^i$, kde $b_i = 0$ pro $m < i \leq n$.

S použitím této konvence lze definovat součet $f + g$ polynomů $f = \sum_{i=0}^n a_i x^i$, $g = \sum_{i=0}^m b_i x^i$ z $K[x]$ předpisem

$$(f + g)(x) = f(x) + g(x) = \sum_{i=0}^{\max(m,n)} (a_i + b_i) x^i.$$

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Pokud navíc $c \in K$, klademe

$$(cf)(x) = cf(x) = \sum_{i=0}^n ca_i x^i.$$

Příklady III - Polynomy nad daným tělesem

Pokud navíc $c \in K$, klademe

$$(cf)(x) = cf(x) = \sum_{i=0}^n ca_i x^i.$$

Snadno ověříme, že s takto po složkách definovanými operacemi součtu a skalárního násobku tvoří každá z množin polynomů $K^{(n)}[x]$, kde $-1 \leq n \in \mathbb{Z}$, a zároveň i množina všech polynomů $K[x]$ vektorový prostor nad tělesem K .

Příklady IV - Matice nad daným tělesem

Matice pevného typu $m \times n$ nad tělesem K s operacemi součtu a skalárního násobku tvoří **vektorový prostor** nad tělesem K tj. $K^{m \times n}$ bude dále označovat příslušný vektorový prostor.

Příklady V - Zobrazení množiny X do tělesa K

Označme $K^X = \{f \mid f: X \rightarrow K\}$. Definujme **součet funkcí** $f, g \in K^X$ jakožto funkci $f + g$, kde

$$(f + g)(x) = f(x) + g(x)$$

pro všechna $x \in X$. Pro skalár $a \in K$ a funkci $f \in K^X$ definujeme **skalární násobek** a s f jakožto funkci $a \cdot f$, kde

$$(a \cdot f)(x) = a \cdot f(x)$$

pro všechna $x \in X$.

Příklady V - Zobrazení množiny X do tělesa K

Označme $K^X = \{f \mid f: X \rightarrow K\}$. Definujme **součet funkcí** $f, g \in K^X$ jakožto funkci $f + g$, kde

$$(f + g)(x) = f(x) + g(x)$$

pro všechna $x \in X$. Pro skalár $a \in K$ a funkci $f \in K^X$ definujeme **skalární násobek** a s f jakožto funkci $a \cdot f$, kde

$$(a \cdot f)(x) = a \cdot f(x)$$

pro všechna $x \in X$.

K^X je vektorový prostor. Přitom

- Nulový vektor je nulová funkce $\mathbf{0}$, tj. $\mathbf{0}(x) = 0$ pro všechna $x \in X$.

Příklady V - Zobrazení množiny X do tělesa K

Označme $K^X = \{f \mid f: X \rightarrow K\}$. Definujme **součet funkcí** $f, g \in K^X$ jakožto funkci $f + g$, kde

$$(f + g)(x) = f(x) + g(x)$$

pro všechna $x \in X$. Pro skalár $a \in K$ a funkci $f \in K^X$ definujeme **skalární násobek** a s f jakožto funkci $a \cdot f$, kde

$$(a \cdot f)(x) = a \cdot f(x)$$

pro všechna $x \in X$.

K^X je vektorový prostor. Přitom

- Nulový vektor je nulová funkce $\mathbf{0}$, tj. $\mathbf{0}(x) = 0$ pro všechna $x \in X$.
- Opačný prvek k funkci $f \in K^X$ je zřejmě funkce $-f$, kde

$$(-f)(x) = -(f(x))$$

pro všechna $x \in X$.

Příklady V - Zobrazení množiny X do tělesa K

- Zvolme $X = [0, 1]$ a $K = \mathbb{R}$. Pak $\mathbb{R}^{[0,1]}$ je množina všech reálných funkcí na intervalu $[0, 1]$.

Příklady V - Zobrazení množiny X do tělesa K

- Zvolme $X = [0, 1]$ a $K = \mathbb{R}$. Pak $\mathbb{R}^{[0,1]}$ je množina všech reálných funkcí na intervalu $[0, 1]$.
- $X = \{1, 2, 3, \dots, n\}$ a $K = \mathbb{R}$. Potom $\mathbb{R}^{\{1,2,3,\dots,n\}}$ je množina všech funkcí z $\{1, 2, 3, \dots, n\}$ do $\mathbb{R}$. To ale není nic jiného, než n -tice reálných čísel $(f(1), \dots, f(n))$ z Příkladu II.

Obsah

- 1 Motivace
- 2 Tělesa a základní číselné obory $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$
- 3 Vektorové prostory
- 4 **Matice nad vektorovým prostorem**
  - Ztotožnění matic
  - Vektorový prostor $V^{m \times n}$
  - Blokový tvar a násobení matic
- 5 Lineární zobrazení

Ztotožnění matic

Matice typu $m \times n$ nad tělesem K jsou speciálním druhem blokových matic.

Ztotožnění matic

Matice typu $m \times n$ nad tělesem K jsou speciálním druhem blokových matic.

Matici $\mathbf{A} = (a_{ij}) \in K^{m \times n}$ můžeme považovat jednak za blokovou matici s bloky a_{ij} typu 1×1 , jednak se na ni můžeme dívat jako na řádek jejich sloupců resp. jako na sloupec jejich řádků.

Ztotožnění matic

Matice typu $m \times n$ nad tělesem K jsou speciálním druhem blokových matic.

Matici $\mathbf{A} = (a_{ij}) \in K^{m \times n}$ můžeme považovat jednak za blokovou matici s bloky a_{ij} typu 1×1 , jednak se na ni můžeme dívat jako na řádek jejich sloupců resp. jako na sloupec jejich řádků.

$\mathbf{A}$ pak chápeme jako matici typu $m \times 1$ nad vektorovým prostorem $K^{1 \times n}$, resp. jako matici typu $1 \times n$ nad vektorovým prostorem $K^{m \times 1}$.

Ztotožnění matic

Matice typu $m \times n$ nad tělesem K jsou speciálním druhem blokových matic.

Matici $\mathbf{A} = (a_{ij}) \in K^{m \times n}$ můžeme považovat jednak za blokovou matici s bloky a_{ij} typu 1×1 , jednak se na ni můžeme dívat jako na řádek jejich sloupců resp. jako na sloupec jejich řádků.

$\mathbf{A}$ pak chápeme jako matici typu $m \times 1$ nad vektorovým prostorem $K^{1 \times n}$, resp. jako matici typu $1 \times n$ nad vektorovým prostorem $K^{m \times 1}$.

$$\mathbf{A} = \left(\mathbf{s}_1(\mathbf{A}), \mathbf{s}_2(\mathbf{A}), \dots, \mathbf{s}_n(\mathbf{A}) \right) = \begin{pmatrix} \mathbf{r}_1(\mathbf{A}) \\ \mathbf{r}_2(\mathbf{A}) \\ \vdots \\ \mathbf{r}_m(\mathbf{A}) \end{pmatrix}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ I

Pro libovolné $m, n \in \mathbb{N}$ a libovolný (abstraktní) vektorový prostor V nad tělesem K máme definovanou množinu $V^{m \times n}$ všech matic nad množinou V .

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ |

Pro libovolné $m, n \in \mathbb{N}$ a libovolný (abstraktní) vektorový prostor V nad tělesem K máme definovanou množinu $V^{m \times n}$ všech matic nad množinou V .

Na množině $V^{m \times n}$ můžeme zavést operace součtu a skalárního násobku po složkách.

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ I

Pro libovolné $m, n \in \mathbb{N}$ a libovolný (abstraktní) vektorový prostor V nad tělesem K máme definovanou množinu $V^{m \times n}$ všech matic nad množinou V .

Na množině $V^{m \times n}$ můžeme zavést operace součtu a skalárního násobku po složkách.

$V^{m \times n}$ s těmito operacemi tvoří vektorový prostor nad tělesem K .

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ I

Pro libovolné $m, n \in \mathbb{N}$ a libovolný (abstraktní) vektorový prostor V nad tělesem K máme definovanou množinu $V^{m \times n}$ všech matic nad množinou V .

Na množině $V^{m \times n}$ můžeme zavést operace součtu a skalárního násobku po složkách.

$V^{m \times n}$ s těmito operacemi tvoří vektorový prostor nad tělesem K .

Zobecníme nyní operaci skalárního násobku $K \times V \rightarrow V$ na operaci součinu mezi maticemi vhodných typů nad K a nad V .

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ II

Pro matice $\mathbf{A} = (a_{ij}) \in K^{m \times n}$, $\alpha = (\mathbf{u}_{jk}) \in V^{n \times p}$ klademe $\mathbf{A} \cdot \alpha = (\mathbf{v}_{ik}) \in V^{m \times p}$, kde

$$\mathbf{v}_{ik} = \sum_{j=1}^n a_{ij} \mathbf{u}_{jk}.$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ II

Pro matice $\mathbf{A} = (a_{ij}) \in K^{m \times n}$, $\alpha = (\mathbf{u}_{jk}) \in V^{n \times p}$ klademe $\mathbf{A} \cdot \alpha = (\mathbf{v}_{ik}) \in V^{m \times p}$, kde

$$\mathbf{v}_{ik} = \sum_{j=1}^n a_{ij} \mathbf{u}_{jk}.$$

Tedy součin $\mathbf{A} \cdot \alpha$ definujeme z formálního hlediska stejně jako součin matic nad tělesem K , jen s tím rozdílem, že operace součtu v K je nahrazená operací součtu ve V a operace součinu v K je nahrazená operací skalárního násobku $K \times V \rightarrow V$.

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ II

Pro matice $\mathbf{A} = (a_{ij}) \in K^{m \times n}$, $\alpha = (\mathbf{u}_{jk}) \in V^{n \times p}$ klademe $\mathbf{A} \cdot \alpha = (\mathbf{v}_{ik}) \in V^{m \times p}$, kde

$$\mathbf{v}_{ik} = \sum_{j=1}^n a_{ij} \mathbf{u}_{jk}.$$

Tedy součin $\mathbf{A} \cdot \alpha$ definujeme z formálního hlediska stejně jako součin matic nad tělesem K , jen s tím rozdílem, že operace součtu v K je nahrazená operací součtu ve V a operace součinu v K je nahrazená operací skalárního násobku $K \times V \rightarrow V$.

Pro násobení matic nad V maticemi nad K platí distributivita (z obou stran) vzhledem ke sčítání, zaměnitelnost s operací skalárního násobku, asociativita a postavení jednotkových matic jako neutrálních prvků (zleva).

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$ $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) = \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta,$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$ $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\begin{aligned}\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta, \\ (\mathbf{A} + \mathbf{B}) \cdot \alpha &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{B} \cdot \alpha,\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$, $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\begin{aligned}\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta, \\ (\mathbf{A} + \mathbf{B}) \cdot \alpha &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{B} \cdot \alpha, \\ \mathbf{A} \cdot (c\alpha) &= c(\mathbf{A} \cdot \alpha) = (c\mathbf{A}) \cdot \alpha,\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$, $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\begin{aligned}\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta, \\ (\mathbf{A} + \mathbf{B}) \cdot \alpha &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{B} \cdot \alpha, \\ \mathbf{A} \cdot (c\alpha) &= c(\mathbf{A} \cdot \alpha) = (c\mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{C} \cdot (\mathbf{A} \cdot \alpha) &= (\mathbf{C} \cdot \mathbf{A}) \cdot \alpha,\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$, $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\begin{aligned}\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta, \\ (\mathbf{A} + \mathbf{B}) \cdot \alpha &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{B} \cdot \alpha, \\ \mathbf{A} \cdot (c\alpha) &= c(\mathbf{A} \cdot \alpha) = (c\mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{C} \cdot (\mathbf{A} \cdot \alpha) &= (\mathbf{C} \cdot \mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{I}_n \cdot \alpha &= \alpha.\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$, $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\begin{aligned}\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta, \\ (\mathbf{A} + \mathbf{B}) \cdot \alpha &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{B} \cdot \alpha, \\ \mathbf{A} \cdot (c\alpha) &= c(\mathbf{A} \cdot \alpha) = (c\mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{C} \cdot (\mathbf{A} \cdot \alpha) &= (\mathbf{C} \cdot \mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{I}_n \cdot \alpha &= \alpha.\end{aligned}$$

Dle úmluvy, že $\mathbf{x}c = c\mathbf{x}$ pro $c \in K$, $\mathbf{x} \in V$, lze definovat i součin matic $\beta = (v_{ij}) \in V^{m \times n}$, $\mathbf{B} = (b_{jk}) \in K^{n \times p}$ v obráceném pořadí jako matici $\beta \cdot \mathbf{B} = (w_{ik}) \in V^{m \times p}$ takovou, že

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ III

To znamená, že pro všechna $l, m, n, p \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in K^{m \times n}$, $\mathbf{C} \in K^{l \times m}$, $\alpha, \beta \in V^{n \times p}$ platí:

$$\begin{aligned}\mathbf{A} \cdot (\alpha + \beta) &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{A} \cdot \beta, \\ (\mathbf{A} + \mathbf{B}) \cdot \alpha &= \mathbf{A} \cdot \alpha + \mathbf{B} \cdot \alpha, \\ \mathbf{A} \cdot (c\alpha) &= c(\mathbf{A} \cdot \alpha) = (c\mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{C} \cdot (\mathbf{A} \cdot \alpha) &= (\mathbf{C} \cdot \mathbf{A}) \cdot \alpha, \\ \mathbf{I}_n \cdot \alpha &= \alpha.\end{aligned}$$

Dle úmluvy, že $\mathbf{x}c = c\mathbf{x}$ pro $c \in K$, $\mathbf{x} \in V$, lze definovat i součin matic $\beta = (v_{ij}) \in V^{m \times n}$, $\mathbf{B} = (b_{jk}) \in K^{n \times p}$ v obráceném pořadí jako matici $\beta \cdot \mathbf{B} = (w_{ik}) \in V^{m \times p}$ takovou, že

$$w_{ik} = \sum_{j=1}^n v_{ij} b_{jk} = \sum_{j=1}^n b_{jk} v_{ij}.$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ IV

S využitím poslední definice můžeme pro $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$, $\alpha \in V^{n \times p}$, $\beta \in V^{m \times n}$, $\mathbf{B} \in K^{n \times p}$ dokázat rovnosti

$$(\mathbf{A} \cdot \alpha)^T = \alpha^T \cdot \mathbf{A}^T, \quad (\beta \cdot \mathbf{B})^T = \mathbf{B}^T \cdot \beta^T.$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$ IV

S využitím poslední definice můžeme pro $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$, $\alpha \in V^{n \times p}$, $\beta \in V^{m \times n}$, $\mathbf{B} \in K^{n \times p}$ dokázat rovnosti

$$(\mathbf{A} \cdot \alpha)^T = \alpha^T \cdot \mathbf{A}^T, \quad (\beta \cdot \mathbf{B})^T = \mathbf{B}^T \cdot \beta^T.$$

Tedy i pro násobení matic nad K maticemi nad V platí distributivita (z obou stran) vzhledem ke sčítání, zaměnitelnost s operací skalárního násobku, asociativita a postavení jednotkových matic jako neutrálních prvků (nyní zprava).

Vektorový prostor $V^{m \times n}$

To znamená, že pro všechna $m, n, p, q \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\alpha, \beta \in K^{m \times n}$, $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in V^{n \times p}$, $\mathbf{C} \in K^{p \times q}$ platí:

$$(\alpha + \beta) \cdot \mathbf{A} = \alpha \cdot \mathbf{A} + \beta \cdot \mathbf{A},$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$

To znamená, že pro všechna $m, n, p, q \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\alpha, \beta \in K^{m \times n}$, $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in V^{n \times p}$, $\mathbf{C} \in K^{p \times q}$ platí:

$$\begin{aligned}(\alpha + \beta) \cdot \mathbf{A} &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \beta \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} + \mathbf{B}) &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \alpha \cdot \mathbf{B},\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$

To znamená, že pro všechna $m, n, p, q \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\alpha, \beta \in K^{m \times n}$, $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in V^{n \times p}$, $\mathbf{C} \in K^{p \times q}$ platí:

$$\begin{aligned}(\alpha + \beta) \cdot \mathbf{A} &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \beta \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} + \mathbf{B}) &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \alpha \cdot \mathbf{B}, \\ \alpha \cdot (c\mathbf{A}) &= c(\alpha \cdot \mathbf{A}) = (c\alpha) \cdot \mathbf{A},\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$

To znamená, že pro všechna $m, n, p, q \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\alpha, \beta \in K^{m \times n}$, $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in V^{n \times p}$, $\mathbf{C} \in K^{p \times q}$ platí:

$$\begin{aligned}(\alpha + \beta) \cdot \mathbf{A} &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \beta \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} + \mathbf{B}) &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \alpha \cdot \mathbf{B}, \\ \alpha \cdot (c\mathbf{A}) &= c(\alpha \cdot \mathbf{A}) = (c\alpha) \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} \cdot \mathbf{C}) &= (\alpha \cdot \mathbf{A}) \cdot \mathbf{C},\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$

To znamená, že pro všechna $m, n, p, q \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\alpha, \beta \in K^{m \times n}$, $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in V^{n \times p}$, $\mathbf{C} \in K^{p \times q}$ platí:

$$\begin{aligned}(\alpha + \beta) \cdot \mathbf{A} &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \beta \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} + \mathbf{B}) &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \alpha \cdot \mathbf{B}, \\ \alpha \cdot (c\mathbf{A}) &= c(\alpha \cdot \mathbf{A}) = (c\alpha) \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} \cdot \mathbf{C}) &= (\alpha \cdot \mathbf{A}) \cdot \mathbf{C}, \\ \alpha \cdot \mathbf{I}_n &= \alpha.\end{aligned}$$

Vektorový prostor $V^{m \times n}$

To znamená, že pro všechna $m, n, p, q \in \mathbb{N}$, $c \in K$,
 $\alpha, \beta \in K^{m \times n}$, $\mathbf{A}, \mathbf{B} \in V^{n \times p}$, $\mathbf{C} \in K^{p \times q}$ platí:

$$\begin{aligned}(\alpha + \beta) \cdot \mathbf{A} &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \beta \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} + \mathbf{B}) &= \alpha \cdot \mathbf{A} + \alpha \cdot \mathbf{B}, \\ \alpha \cdot (c\mathbf{A}) &= c(\alpha \cdot \mathbf{A}) = (c\alpha) \cdot \mathbf{A}, \\ \alpha \cdot (\mathbf{A} \cdot \mathbf{C}) &= (\alpha \cdot \mathbf{A}) \cdot \mathbf{C}, \\ \alpha \cdot \mathbf{I}_n &= \alpha.\end{aligned}$$

Vztahy pro řádky a sloupce součinu zůstávají zachované pro oba typy součinů matic nad K a V , tj.

$$\begin{aligned}\mathbf{r}_i(\mathbf{A} \cdot \alpha) &= \mathbf{r}_i(\mathbf{A}) \cdot \alpha, & \mathbf{s}_k(\mathbf{A} \cdot \alpha) &= \mathbf{A} \cdot \mathbf{s}_k(\alpha) \\ \mathbf{r}_i(\beta \cdot \mathbf{B}) &= \mathbf{r}_i(\beta) \cdot \mathbf{B}, & \mathbf{s}_k(\beta \cdot \mathbf{B}) &= \beta \cdot \mathbf{s}_k(\mathbf{B})\end{aligned}$$

pre všechny $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$, $\alpha \in V^{n \times p}$, $\beta \in V^{m \times n}$, $\mathbf{B} \in K^{n \times p}$.

Blokový tvar a násobení matic I

Definice součinů $\mathbf{A} \cdot \alpha$, $\beta \cdot \mathbf{B}$ jsou ve shodě s původním násobením matic.

Blokový tvar a násobení matic I

Definice součinů $\mathbf{A} \cdot \alpha$, $\beta \cdot \mathbf{B}$ jsou ve shodě s původním násobením matic.

Chápeme-li matici $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$ jakožto řádek, tj. jakožto matici typu $1 \times n$ nad prostorem sloupcových vektorů K^m , tak pro $\mathbf{B} \in K^{n \times p}$ splývá matice $(\mathbf{s}_1(\mathbf{A}), \dots, \mathbf{s}_n(\mathbf{A})) \cdot \mathbf{B}$ vypočítaná podle "nové" definice s blokovým tvarem $(\mathbf{A} \cdot \mathbf{s}_1(\mathbf{B}), \dots, \mathbf{A} \cdot \mathbf{s}_p(\mathbf{B}))$ matice $\mathbf{A} \cdot \mathbf{B}$.

Blokový tvar a násobení matic I

Definice součinů $\mathbf{A} \cdot \alpha$, $\beta \cdot \mathbf{B}$ jsou ve shodě s původním násobením matic.

Chápeme-li matici $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$ jakožto řádek, tj. jakožto matici typu $1 \times n$ nad prostorem sloupcových vektorů K^m , tak pro $\mathbf{B} \in K^{n \times p}$ splývá matice $(\mathbf{s}_1(\mathbf{A}), \dots, \mathbf{s}_n(\mathbf{A})) \cdot \mathbf{B}$ vypočítaná podle "nové" definice s blokovým tvarem $(\mathbf{A} \cdot \mathbf{s}_1(\mathbf{B}), \dots, \mathbf{A} \cdot \mathbf{s}_p(\mathbf{B}))$ matice $\mathbf{A} \cdot \mathbf{B}$.

Podobně, chápeme-li $\mathbf{B}$ jako sloupec, tj. jako matici typu $n \times 1$ nad prostorem řádkových vektorů K^p , tak

$$\mathbf{A} \cdot \begin{pmatrix} \mathbf{r}_1(\mathbf{B}) \\ \vdots \\ \mathbf{r}_n(\mathbf{B}) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \mathbf{r}_1(\mathbf{A}) \cdot \mathbf{B} \\ \vdots \\ \mathbf{r}_m(\mathbf{A}) \cdot \mathbf{B} \end{pmatrix} = \mathbf{A} \cdot \mathbf{B}.$$

Blokový tvar a násobení matic II

Speciálně, lineární kombinaci $a_1 \mathbf{x}_1 + \dots + a_n \mathbf{x}_n$ vektorů $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V$ s koeficienty $a_1, \dots, a_n \in K$ můžeme s využitím vektorových matic zapsat ve tvaru součinů

$$(a_1, \dots, a_n) \cdot \begin{pmatrix} \mathbf{x}_1 \\ \vdots \\ \mathbf{x}_n \end{pmatrix} = (\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n) \cdot \begin{pmatrix} a_1 \\ \vdots \\ a_n \end{pmatrix}.$$

Obsah

- 1 Motivace
- 2 Tělesa a základní číselné obory $\mathbb{Q}$, $\mathbb{R}$ a $\mathbb{C}$
- 3 Vektorové prostory
- 4 Matice nad vektorovým prostorem
- 5 **Lineární zobrazení**
  - Definice lineárního zobrazení
  - Příklady
  - Vlastnosti lineárního zobrazení

Definice lineárního zobrazení I

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K .

Definice lineárního zobrazení I

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K .

Říkáme, že $\varphi: V \rightarrow U$ je **lineární zobrazení**, pokud φ zachovává operace vektorového součtu a skalárního násobku,

Definice lineárního zobrazení I

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K .

Říkáme, že $\varphi: V \rightarrow U$ je **lineární zobrazení**, pokud φ zachovává operace vektorového součtu a skalárního násobku,

tj. pokud pro libovolné $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in V$, $c \in K$ platí

$$\varphi(\mathbf{x} + \mathbf{y}) = \varphi(\mathbf{x}) + \varphi(\mathbf{y}),$$

Definice lineárního zobrazení I

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K .

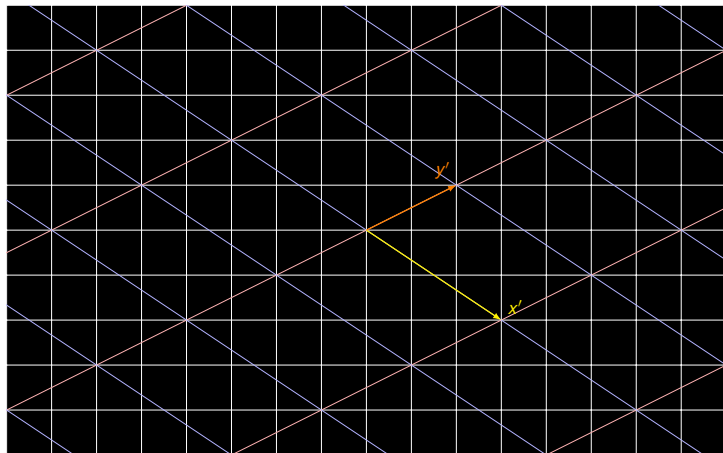
Říkáme, že $\varphi: V \rightarrow U$ je **lineární zobrazení**, pokud φ zachovává operace vektorového součtu a skalárního násobku,

tj. pokud pro libovolné $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in V, c \in K$ platí

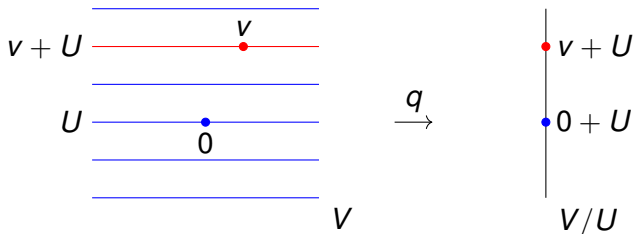
$$\begin{aligned}\varphi(\mathbf{x} + \mathbf{y}) &= \varphi(\mathbf{x}) + \varphi(\mathbf{y}), \\ \varphi(c\mathbf{x}) &= c\varphi(\mathbf{x}).\end{aligned}$$

Definice lineárního zobrazení II - příklad

Definice lineárního zobrazení III - příklad

Příklady I

Příklad 5.1

Nechť K je těleso. Distributivita součinu matic vzhledem k jejich součtu a jeho zaměnitelnosti s operací skalárního násobku říká,

Příklady I

Příklad 5.1

Nechť K je těleso. Distributivita součinu matic vzhledem k jejich součtu a jeho zaměnitelnosti s operací skalárního násobku říká, že pro pevné $m, n, p \in \mathbb{N}$ a libovolnou matici $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$ je přiřazením $\mathbf{X} \mapsto \mathbf{A} \cdot \mathbf{X}$ definované lineární zobrazení mezi vektorovými prostory matic $K^{n \times p} \rightarrow K^{m \times p}$.

Příklady I

Příklad 5.1

Nechť K je těleso. Distributivita součinu matic vzhledem k jejich součtu a jeho zaměnitelnosti s operací skalárního násobku říká,

že pro pevné $m, n, p \in \mathbb{N}$ a libovolnou matici $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$ je přiřazením $\mathbf{X} \mapsto \mathbf{A} \cdot \mathbf{X}$ definované lineární zobrazení mezi vektorovými prostory matic $K^{n \times p} \rightarrow K^{m \times p}$.

Podobně je přiřazením $\mathbf{Y} \mapsto \mathbf{Y} \cdot \mathbf{A}$ definované lineární zobrazení $K^{p \times m} \rightarrow K^{p \times n}$.

Příklady I

Příklad 5.1

Nechť K je těleso. Distributivita součinu matic vzhledem k jejich součtu a jeho zaměnitelnosti s operací skalárního násobku říká,

že pro pevné $m, n, p \in \mathbb{N}$ a libovolnou matici $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$ je přiřazením $\mathbf{X} \mapsto \mathbf{A} \cdot \mathbf{X}$ definované lineární zobrazení mezi vektorovými prostory matic $K^{n \times p} \rightarrow K^{m \times p}$.

Podobně je přiřazením $\mathbf{Y} \mapsto \mathbf{Y} \cdot \mathbf{A}$ definované lineární zobrazení $K^{p \times m} \rightarrow K^{p \times n}$.

Speciálně pro $p = 1$ je takto definované lineární zobrazení $\mathbf{x} \mapsto \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}$ mezi sloupcovými vektorovými prostory $K^n \rightarrow K^m$, resp. lineární zobrazení $\mathbf{y} \mapsto \mathbf{y} \cdot \mathbf{A}$ mezi řádkovými vektorovými prostory $K^m \rightarrow K^n$.

Příklady I

Příklad 5.1

Nechť K je těleso. Distributivita součinu matic vzhledem k jejich součtu a jeho zaměnitelnosti s operací skalárního násobku říká,

že pro pevné $m, n, p \in \mathbb{N}$ a libovolnou matici $\mathbf{A} \in K^{m \times n}$ je přiřazením $\mathbf{X} \mapsto \mathbf{A} \cdot \mathbf{X}$ definované lineární zobrazení mezi vektorovými prostory matic $K^{n \times p} \rightarrow K^{m \times p}$.

Podobně je přiřazením $\mathbf{Y} \mapsto \mathbf{Y} \cdot \mathbf{A}$ definované lineární zobrazení $K^{p \times m} \rightarrow K^{p \times n}$.

Speciálně pro $p = 1$ je takto definované lineární zobrazení $\mathbf{x} \mapsto \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}$ mezi sloupcovými vektorovými prostory $K^n \rightarrow K^m$, resp. lineární zobrazení $\mathbf{y} \mapsto \mathbf{y} \cdot \mathbf{A}$ mezi řádkovými vektorovými prostory $K^m \rightarrow K^n$.

Každé lineární zobrazení mezi konečně rozměrnými vektorovými prostory nad K má v podstatě takovůto tvar

Příklady II

Příklad 5.2

Necht' K je těleso.

Příklady II

Příklad 5.2

Nechť K je těleso.

Pro $m, n \in \mathbb{N}$ a pevné $1 \leq i \leq m, 1 \leq j \leq n$ jsou předpisy

Příklady II

Příklad 5.2

Nechť K je těleso.

Pro $m, n \in \mathbb{N}$ a pevné $1 \leq i \leq m$, $1 \leq j \leq n$ jsou předpisy

*$\mathbf{A} \mapsto \mathbf{r}_i(\mathbf{A})$, $\mathbf{A} \mapsto \mathbf{s}_j(\mathbf{A})$ definovaná lineární zobrazení
 $K^{m \times n} \rightarrow K^{1 \times n}$ resp. $K^{m \times n} \rightarrow K^{m \times 1}$.*

Příklady II

Příklad 5.2

Nechť K je těleso.

Pro $m, n \in \mathbb{N}$ a pevné $1 \leq i \leq m$, $1 \leq j \leq n$ jsou předpisy

*$\mathbf{A} \mapsto \mathbf{r}_i(\mathbf{A})$, $\mathbf{A} \mapsto \mathbf{s}_j(\mathbf{A})$ definovaná lineární zobrazení
 $K^{m \times n} \rightarrow K^{1 \times n}$ resp. $K^{m \times n} \rightarrow K^{m \times 1}$.*

Rovněž $\mathbf{A} \mapsto \mathbf{A}^T$ je lineární zobrazení $K^{m \times n} \rightarrow K^{n \times m}$.

Příklady III

Příklad 5.3

Nechť V je vektorový prostor nad tělesem K , X je množina a $x \in X$ je pevně zvolený prvek.

Příklady III

Příklad 5.3

Nechť V je vektorový prostor nad tělesem K , X je množina a $x \in X$ je pevně zvolený prvek.

Připomeňme, že V^X je vektorový prostor všech funkcí $f : X \rightarrow V$. Dosazení prvku x do funkce f , tj. přiřazení $f \mapsto f(x)$, je lineární zobrazení $V^X \rightarrow V$.

Příklady III

Příklad 5.3

Nechť V je vektorový prostor nad tělesem K , X je množina a $x \in X$ je pevně zvolený prvek.

Připomeňme, že V^X je vektorový prostor všech funkcí $f : X \rightarrow V$. Dosazení prvku x do funkce f , tj. přiřazení $f \mapsto f(x)$, je lineární zobrazení $V^X \rightarrow V$.

Podobně, pro libovolnou podmnožinu $Y \subseteq X$ je zúžení $f \mapsto f \upharpoonright Y$ lineární zobrazení $V^X \rightarrow V^Y$.

Příklady IV

Příklad 5.4

Označme V množinu všech konvergentních posloupností reálných čísel.

Příklady IV

Příklad 5.4

Označme V množinu všech konvergentních posloupností reálných čísel.

Zřejmě V je lineární podprostor vektorového prostoru $\mathbb{R}^{\mathbb{N}}$ všech posloupností reálných čísel.

Příklady IV

Příklad 5.4

Označme V množinu všech konvergentních posloupností reálných čísel.

Zřejmě V je lineární podprostor vektorového prostoru $\mathbb{R}^{\mathbb{N}}$ všech posloupností reálných čísel.

Pak zobrazení $V \rightarrow \mathbb{R}$, které posloupnosti $\mathbf{a} = (a_n)_{n=0}^{\infty} \in V$ přiřadí její limitu $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n$, je lineární.

Příklady V

Příklad 5.5

Uvažujme projekci $\pi : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ tvaru $\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} \xrightarrow{\pi} \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix}$.

Příklady V

Příklad 5.5

Uvažujme projekci $\pi : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ tvaru $\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} \xrightarrow{\pi} \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix}$.

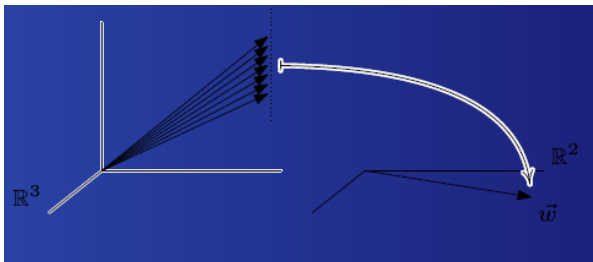
Tato projekce je lineární zobrazení, které není prosté a je surjektivní. Totiž vzor nějakého vektoru $v \in \mathbb{R}^2$ je vertikální přímka vektorů $z \in \mathbb{R}^3$.

Příklady V

Příklad 5.5

Uvažujme projekci $\pi : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ tvaru $\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} \xrightarrow{\pi} \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix}$.

Tato projekce je lineární zobrazení, které není prosté a je surjektivní. Totiž vzor nějakého vektoru v v $\mathbb{R}^2$ je vertikální přímka vektorů z $\mathbb{R}^3$.

Příklady VI

Příklad 5.6

Následující lineární zobrazení $h : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^1$ dané předpisem

Příklady VI

Příklad 5.6

Následující lineární zobrazení $h : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^1$ dané předpisem

$$\begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} \xrightarrow{h} x + y$$

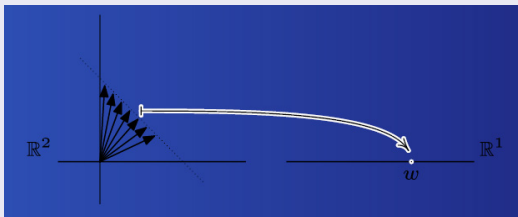
Příklady VI

Příklad 5.6

Následující lineární zobrazení $h : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^1$ dané předpisem

$$\begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} \xrightarrow{h} x + y$$

není rovněž prosté. Pro pevné $w \in \mathbb{R}^1$ je totiž jeho vzor $h^{-1}(w)$ množina všech vektorů v rovině,

jejichž souřadnice po sečtení dávají právě w .

Příklady VII

Příklad 5.7

Vzory mohou samozřejmě být jiné struktury než výše použité přímky. Pro lineární zobrazení $h : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ definované předpisem

$$\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} \mapsto \begin{pmatrix} x \\ x \end{pmatrix},$$

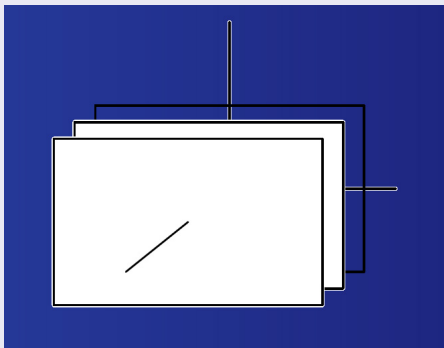

Příklady VII

Příklad 5.7

Vzory mohou samozřejmě být jiné struktury než výše použité přímky. Pro lineární zobrazení $h : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ definované předpisem

$$\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} \mapsto \begin{pmatrix} x \\ x \end{pmatrix},$$

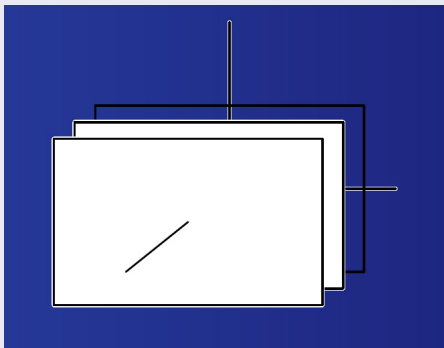

Příklady VII

Příklad 5.7

Vzory mohou samozřejmě být jiné struktury než výše použité přímky. Pro lineární zobrazení $h : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ definované předpisem

$$\begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix} \mapsto \begin{pmatrix} x \\ x \end{pmatrix},$$

jsou příslušné vzory roviny $x = 0$, $x = 1$, atd., kolmé k ose x .

Vlastnosti lineárního zobrazení I

Lineární zobrazení zachovávají nulový vektor a opačné vektory,

Vlastnosti lineárního zobrazení I

Lineární zobrazení zachovávají nulový vektor a opačné vektory, tj. pro lineární zobrazení $\varphi: V \rightarrow U$ a $\mathbf{x} \in V$ platí

$$\varphi(\mathbf{0}) = \mathbf{0}, \quad \varphi(-\mathbf{x}) = -\varphi(\mathbf{x}).$$

Vlastnosti lineárního zobrazení I

Lineární zobrazení zachovávají nulový vektor a opačné vektory, tj. pro lineární zobrazení $\varphi: V \rightarrow U$ a $\mathbf{x} \in V$ platí

$$\varphi(\mathbf{0}) = \mathbf{0}, \quad \varphi(-\mathbf{x}) = -\varphi(\mathbf{x}).$$

Pro každý vektorový prostor V je identické zobrazení $\text{id}_V: V \rightarrow V, x \mapsto x$ lineární.

Vlastnosti lineárního zobrazení I

Lineární zobrazení zachovávají nulový vektor a opačné vektory, tj. pro lineární zobrazení $\varphi: V \rightarrow U$ a $\mathbf{x} \in V$ platí

$$\varphi(\mathbf{0}) = \mathbf{0}, \quad \varphi(-\mathbf{x}) = -\varphi(\mathbf{x}).$$

Pro každý vektorový prostor V je identické zobrazení $\text{id}_V: V \rightarrow V, x \mapsto x$ lineární.

Pro libovolné vektorové prostory U, V nad tělesem K zobrazení $\mathbf{0}: V \rightarrow U$, které každému vektoru $\mathbf{x} \in V$ přiřadí nulový vektor $\mathbf{0} \in U$, je lineární.

Vlastnosti lineárního zobrazení I

Lineární zobrazení zachovávají nulový vektor a opačné vektory, tj. pro lineární zobrazení $\varphi: V \rightarrow U$ a $\mathbf{x} \in V$ platí

$$\varphi(\mathbf{0}) = \mathbf{0}, \quad \varphi(-\mathbf{x}) = -\varphi(\mathbf{x}).$$

Pro každý vektorový prostor V je identické zobrazení $\text{id}_V: V \rightarrow V, x \mapsto x$ lineární.

Pro libovolné vektorové prostory U, V nad tělesem K zobrazení $\mathbf{0}: V \rightarrow U$, které každému vektoru $\mathbf{x} \in V$ přiřadí nulový vektor $\mathbf{0} \in U$, je lineární.

Komutativita operace součinu v tělese a jeho distributivita vzhledem na sčítání znamená, že pro libovolný pevný skalár $a \in K$ je přiřazením $x \mapsto ax$ definované lineární zobrazení $K \rightarrow K$.

Vlastnosti lineárního zobrazení II

Lineární zobrazení můžeme charakterizovat jako zobrazení mezi vektorovými prostory (nad tím stejným tělesem), které zachovávají lineární kombinace.

Vlastnosti lineárního zobrazení II

Lineární zobrazení můžeme charakterizovat jako zobrazení mezi vektorovými prostory (nad tím stejným tělesem), které zachovávají lineární kombinace.

Tvrzení 5.8

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K a $\varphi: V \rightarrow U$ je libovolné zobrazení. Následující podmínky jsou ekvivalentní:

Vlastnosti lineárního zobrazení II

Lineární zobrazení můžeme charakterizovat jako zobrazení mezi vektorovými prostory (nad tím stejným tělesem), které zachovávají lineární kombinace.

Tvrzení 5.8

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K a $\varphi: V \rightarrow U$ je libovolné zobrazení. Následující podmínky jsou ekvivalentní:

- (i) φ je lineární zobrazení;*

Vlastnosti lineárního zobrazení II

Lineární zobrazení můžeme charakterizovat jako zobrazení mezi vektorovými prostory (nad tím stejným tělesem), které zachovávají lineární kombinace.

Tvrzení 5.8

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K a $\varphi: V \rightarrow U$ je libovolné zobrazení. Následující podmínky jsou ekvivalentní:

- (i) φ je lineární zobrazení;*
- (ii) pre všechna $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in V$, $a, b \in K$ platí*
$$\varphi(a\mathbf{x} + b\mathbf{y}) = a\varphi(\mathbf{x}) + b\varphi(\mathbf{y});$$

Vlastnosti lineárního zobrazení II

Lineární zobrazení můžeme charakterizovat jako zobrazení mezi vektorovými prostory (nad tím stejným tělesem), které zachovávají lineární kombinace.

Tvrzení 5.8

Nechť U, V jsou vektorové prostory nad tělesem K a $\varphi: V \rightarrow U$ je libovolné zobrazení. Následující podmínky jsou ekvivalentní:

- (i) φ je lineární zobrazení;*
- (ii) pro všechna $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in V, a, b \in K$ platí*
$$\varphi(a\mathbf{x} + b\mathbf{y}) = a\varphi(\mathbf{x}) + b\varphi(\mathbf{y});$$
- (iii) pro libovolné $n \in \mathbb{N}$ a všechna $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n \in V,$
 $c_1, \dots, c_n \in K$ platí*
$$\varphi(c_1\mathbf{x}_1 + \dots + c_n\mathbf{x}_n) = c_1\varphi(\mathbf{x}_1) + \dots + c_n\varphi(\mathbf{x}_n).$$